Τσάμηδες, Κατοχή και προπαγάνδα: όσα πρέπει να γνωρίζουμε

Συνέντευξη του **Δημοσθένη Γκαβέα** της HuffPost Greece με **τον καθηγητή του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων κ. Αθανάσιο Γκότοβο**
28.10.2016

Τα τελευταία χρόνια, με την ανοχή της αλβανικής κυβέρνησης και χωρίς να αποκλείεται έξωθεν καθοδήγηση, πληθαίνουν οι προκλήσεις και οι διεκδικήσεις των αυτοαποκαλούμενων Τσάμηδων από την Ελλάδα.

Το 2012 περίπου τέσσερις χιλιάδες «Τσάμηδες» έκαναν πορεία στα Ελληνοαλβανικά σύνορα, στο τελωνείο Μαυρομάτιου Σαγιάδας Θεσπρωτίας, από την αλβανική πλευρά, διεκδικώντας την επιστροφή του περιουσιών τους και το δικαίωμα να επισκέπτονται την Ελλάδα. Πρώτα είχαν σταματήσει στο «Μνημείο Γενοκτονίας», όπως το ονομάζουν, στην Τζάρα Αγίων Σαράντα. Βασικός ομιλητής ήταν ο πρόεδρος του Τσάμικου Κόμματος στην Αλβανία Σπετίμ Ιντρίζι.

Φέτος το καλοκαίρι όταν ο Έλληνας υπουργός Εξωτερικών κ. Νίκος Κοτζιάς επισκέφθηκε την Αλβανία βρέθηκε αντιμέτωπος με διαδηλωτές που μεταξύ άλλων φώναζαν «Τσαμουριά, μητέρα μας, περίμενέ μας», επικεφαλής τους και πάλι ήταν ο πρόεδρος του Τσαμικού Κόμματος (PDIU) και αντιπρόεδρος της Βουλής, Σπετίν Ιντρίζι.

Τον Σεπτέμβριο που μας πέρασε ο Αυστριακός επίτροπος Γιοχάνες Χαν δήλωσε, προκαλώντας αντιδράσεις, ότι η Κομισιόν επικρότησε το γεγονός ότι οι δύο χώρες (Ελλάδα και Αλβανία) εξετάζουν τη θέσπιση κοινού μηχανισμού, που θα συνέρχεται σε τακτά χρονικά διαστήματα για την επίλυση των εκκρεμών διμερών ζητημάτων.

Σε αυτά, όπως είπε, περιλαμβάνονται η οριοθέτηση της ελληνοαλβανικής υφαλοκρηπίδας και των θαλάσσιων ζωνών, τα δικαιώματα των ατόμων που ανήκουν σε μειονότητες και το τσαμικό ζήτημα.

Σε ανακοίνωσή του, το ελληνικό υπουργείο Εξωτερικών χαρακτήρισε την απάντηση του επιτρόπου «αναληθή και απαράδεκτη», καθότι η Αθήνα δεν θεωρεί ότι υφίσταται τσάμικο ζήτημα και ως εκ τούτου δεν μπορεί να αποτελεί αντικείμενο συζήτησης με τα Τίρανα.

Την ίδια ώρα η γειτονική μας Τουρκία εγείρει ζητήματα που αμφισβητούν την εθνική μας κυριαρχία.

Πρόκειται για σημαντικές εξελίξεις και εάν δε δοθεί η πρέπουσα σημασία οι συνέπειες μπορεί να είναι ανυπολόγιστες δεδομένου ότι η χώρα μας βρίσκεται στην πλέον αδύναμη θέση εδώ και χρόνια, με πολλά μέτωπα ανοιχτά και περιορισμένη ισχύ στη διεθνή σκακιέρα.

Ωστόσο το να μιλά κανείς σήμερα στην Ελλάδα για τέτοιου είδους ζητήματα κινδυνεύει να χαρακτηρισθεί το λιγότερο ως εθνικιστής από ομάδες που υποστηρίζουν και προωθούν συγκεκριμένη ατζέντα, χωρίς αυτό να σημαίνει πως δεν υπάρχουν και εκείνοι, οι πραγματικά πατριδοκάπηλοι, που ψάχνουν την ευκαιρία για να υποστηρίξουν ακραίες θέσεις. Φαινόμενα εμφυλιοπολεμικά, τα οποία ακόμη κατατρέχουν την ελληνική κοινωνία.

Η ιστορία ενός λαού εάν δεν τύχει του απαραίτητου σεβασμού μπορεί να στοιχειώσει τις γενιές που μέλλει να έρθουν. Ένας λαός με ιστορικό Αλτσχάιμερ δεν μπορεί παρά να οδηγηθεί σε επώδυνες περιπέτειες. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα για την πατρίδα μας, δεδομένου ότι δεν είναι Ελβετία, αλλά γεωγραφικά βρίσκεται σε μια παράξενη και δύσκολη γειτονιά, όπου ακόμη υπάρχουν ανοιχτές πληγές και όπως φαίνεται κακοφορμίζουν επικίνδυνα.

Όμως η πλειονότητα του λαού και ιδίως οι πιο νέοι, δεν έχουν τα απαραίτητα γνωστικά εκείνα εργαλεία για να μπορέσουν να κρίνουν και να αξιολογήσουν τέτοια πολύπλοκα ζητήματα, αλλά

ακόμη περισσότερο, ηθελημένα ή αθέλητα υπάρχει ιστορική άγνοια.

«Το αλβανικό εκπαιδευτικό σύστημα δεν κατάφερε να ξεφύγει από το ύφος της πολιτικής προπαγάνδας του προηγούμενου καθεστώτος αλλά μετεξελίχθηκε σε ανοιχτό και επικίνδυνο εκπαιδευτικό εθνικισμό με σαφή ανθελληνική και αντιευρωπαϊκή αιχμή».

Για παράδειγμα **πόσοι γνωρίζουν πως οι Τσάμηδες χρησιμοποιήθηκαν ως όργανο προπαγάνδας από τους Ιταλούς για να δικαιολογήσουν την εισβολή στην Ελλάδα το 1940 ή το ρόλο που έπαιξαν στην ιταλική και γερμανική κατοχή;**

Για το δύσκολο θέμα της «Τσαμουριάς», ζήτημα που θα απασχολήσει τη χώρα μας τα προσεχή χρόνια, η **HuffPost Greece** μίλησε με **τον καθηγητή του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων κ. Αθανάσιο Γκότοβο** συγγραφέα, μεταξύ άλλων, του βιβλίου «Τσαμουριά» Ταυτότητες στην κατοχική Θεσπρωτία και ο ρόλος της μουσουλμανικής μειονότητας (Εναλλακτικές Εκδόσεις) .

Όπως μας εξηγεί πρόκειται για ένα θέμα με πολλές πτυχές αλλά και ιστορικές φάσεις και η πλήρης κατανόησή του προϋποθέτει γνώσεις όχι μόνο σε επίπεδο Ιστορίας, αλλά και άλλων συναφών κλάδων των κοινωνικών επιστημών.

Η άγνοια δεν είναι τυχαία, υποστηρίζει ο ίδιος και προσθέτει πως αυτή προκύπτει ως αποτέλεσμα της αβελτηρίας της ελληνικής εκπαίδευσης να εντάξει στη διδακτέα ύλη ορισμένα από τα γεγονότα που διαδραματίστηκαν στην Ήπειρο από το 1913 μέχρι το 1944.

Με αποτέλεσμα η νέα γενιά να είναι ευάλωτη σε χαμηλής αξίας και εγκυρότητας αφηγήσεις, μεταξύ αυτών είναι και η ακραία εθνικιστική και επί της ουσίας απολογητική υπέρ του εθνικοσοσιαλισμού, κρατική πλέον, προπαγάνδα της γειτονικής χώρας και όχι μόνο.

Ο κ. Γκότοβος υποστηρίζει ότι ζούμε σε εποχές αναθεωρητισμού και συμφωνεί πως η προσέγγιση του συγκεκριμένου ζητήματος γίνεται ανάλογα με την ιδεολογική σκοπιά και συμφέροντα του καθενός.

Για την αναζωπύρωση του θέματος στη γειτονική Αλβανία γράφει στο βιβλίο του, πως το αλβανικό εκπαιδευτικό σύστημα δεν κατάφερε να ξεφύγει από το ύφος της πολιτικής προπαγάνδας του προηγούμενου καθεστώτος αλλά μετεξελίχθηκε σε ανοιχτό και επικίνδυνο εκπαιδευτικό εθνικισμό με σαφή ανθελληνική και αντιευρωπαϊκή αιχμή.

«Αυτό δεν είναι μόνον δική μου διαπίστωση. Έχει παρέλθει πάνω από μία δεκαετία που το Ινστιτούτο Παιδείας Ομογενών και Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης, υπό την προεδρία του Καθηγητή Γ. Μάρκου, είχε ασχοληθεί με το ζήτημα των αλβανικών εγχειριδίων Ιστορίας και Γεωγραφίας σε όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες και είχε προτείνει συγκεκριμένα μέτρα στην πολιτεία. Ανταπόκριση και συνέχεια, όμως, δυστυχώς δεν υπήρξε» μας λέει.

Η πολυετής έρευνα για τη συγγραφή του βιβλίου βασίστηκε κυρίως σε υλικό από τα γερμανικά στρατιωτικά και δικαστικά αρχεία, σε αντίστοιχο υλικό από τα αρχεία του ελληνικού Υπουργείου Εξωτερικών αλλά και σε συνεντεύξεις προσώπων που έζησαν στην περιοχή αυτή κατά τη διάρκεια τη Κατοχής.

commonswikimedia

«Η έρευνα που κάνω για τη μορφή, την έκταση και την ένταση της σύγκρουσης στην περιοχή της Θεσπρωτίας – επί Τουρκοκρατίας «Τσαμουριά» - στη διάρκεια του ελληνοϊταλικού πολέμου και της Κατοχής (1940-1944) εδώ και οκτώ χρόνια στα πλαίσια του μαθήματος της Διδακτικής της Ιστορίας για τους φοιτητές της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων βασίζεται κυρίως σε υλικό από τα γερμανικά στρατιωτικά και δικαστικά αρχεία.

Βασίζεται, επίσης, σε αντίστοιχο υλικό από τα αρχεία του ελληνικού Υπουργείου Εξωτερικών και σε αφηγήσεις (συνεντεύξεις) προσώπων που έζησαν στην περιοχή αυτή κατά τη διάρκεια τη Κατοχής και έχουν προσωπική εμπειρία και γνώμη για την κατοχική καθημερινότητα στη Θεσπρωτία.

Η διαφορά με προηγούμενες δημοσιεύσεις σχετικά με τους Τσάμηδες – ορισμένες από αυτές καθόλα αξιόλογες – είναι ότι για πρώτη φορά έρχονται στην επιφάνεια άγνωστες πτυχές της σύγκρουσης οι οποίες αφορούν τόσο τη συνεργασία της Βέρμαχτ με τους Τσάμηδες, όσο και την έκταση, την ένταση και τις μορφές της μειονοτικής εθνικοσοσιαλιστικής βίας στην περιοχή αυτή» μας πληροφορεί ο κ. Γκότοβος.

"Και μετά την επίθεσιν και της Γερμανίας και την υποταγήν της Ελλάδος, άπαντες οι Τσάμηδες, συν ταις γυναξί και τοις τέκνοις αυτών, επιδόθησαν εις απηνή και οργιώδη δίωξιν των Ελλήνων Χριστιανών της Θεσπρωτίας. Έσφαξαν, εδολοφόνησαν, εβασάνισαν, κατέδωσαν εις τον κατακτητήν, κατεσυκοφάντησαν, εφυλάκισαν χιλιάδας Ελλήνων..."

Τον ρωτούμε για το **ποιοι είναι οι Τσάμηδες**, καθώς θεωρούμε πως για την κατανόηση του ζητήματος είναι αναγκαία μια ιστορική αναδρομή, όπως και από που προκύπτει η ονοματολογία, πότε εμφανίζονται στην περιοχή της Θεσπρωτίας, ποιες οι σχέσεις τους με τους υπόλοιπους κατοίκους και πότε αρχίζει ο εθνικός τους αυτοπροσδιορισμός.

«Φαίνεται ότι αρχικά οι όροι “Τσάμηδες” και “Τσαμουριά” παραπέμπουν σε γεωγραφικές ταυτότητες, σε τόπους. Υπάρχουν διάφορες εκδοχές για την προέλευση αυτών των ονομάτων. Αν οι όροι προέρχονται από τον ποταμό Θύαμη, ή το ακρωτήριο Χειμέριον ή από κάτι άλλο, δεν το γνωρίζουμε με βεβαιότητα. Αλλά για τα γεγονότα του 20ού αιώνα, και ειδικά για τη σύγκρουση της περιόδου 1940-1944, αυτό δεν έχει και τόσο μεγάλη σημασία.

Πιο εύκολη είναι η ιστορική αναδρομή από το 1913 μέχρι σήμερα, παρά η αναδρομή για την εποχή πριν από το 1913.

Γεγονός είναι ότι κατά την οθωμανική περίοδο κατοικούν στην περιοχή κάτοικοι οι οποίοι είτε είναι ήδη, είτε γίνονται Μουσουλμάνοι για διάφορους λόγους – ο ρόλος του Πατροκοσμά είναι γνωστός στην ανάσχεση του κύματος εξισλαμισμού στην ευρύτερη περιοχή της Ηπείρου – και οι οποίοι στη λαϊκή γλώσσα ονομάζονται Τούρκοι, χωρίς αυτό να σημαίνει οπωσδήποτε τουρκική καταγωγή, δηλ. τουρκική εθνοτική ταυτότητα.

Υπάρχουν ενδείξεις, και σε ορισμένες περιπτώσεις αποδείξεις, ότι ορισμένοι από τους "Τούρκους" αυτούς δεν ήταν παρά εξισλαμισμένοι Ρωμιοί, οι οποίοι όμως μέσα στο χρόνο αποκόπηκαν με ο,τιδήμοτε συνέδεε παλαιότερα τους ίδιους ή τους απογόνους τους με την αρχική κοινότητα από την οποία προέρχονταν.

Μόνο τα επώνυμα και η βιολογική συγγένεια με Ρωμιούς που δεν εξισλαμίστηκαν μαρτυρούν ότι οι δύο πλευρές ανήκουν στο ίδιο γενεαλογικό δένδρο. Εξαντλητική μελέτη για την αναλογία εξισλαμισθέντων Ρωμιών μέσα στους Τσάμηδες μέχρι το 1913 δεν υπάρχει προς το παρόν. Βέβαιο είναι ότι ένα ποσοστό των αλβανόφωνων ή ελληνόφωνων ή δίγλωσσων “Τούρκων” της Θεσπρωτίας είχαν προγόνους χριστιανούς. Ποιο ήταν το ποσοστό ακριβώς, δεν γνωρίζουμε. Κατά τη δική μου εκτίμηση μάλλον δεν πρέπει να ήταν μεγάλο» λέει και προσθέτει:

«Παρότι στην εποχή της Τουρκοκρατίας η βασική διαχωριστική γραμμή μεταξύ των πληθυσμών που περιλαμβάνονται στην αυτοκρατορία είναι η θρησκευτική, αυτή δεν είναι η μόνη διαχωριστική γραμμή που υπάρχει.

Υπάρχουν και εθνοτικές ταυτότητες και αντίστοιχες διαχωριστικές γραμμές. Οι λέξεις που δηλώνουν εκείνες τις εποχές την εθνοτική ταυτότητα του ατόμου, όμως, δεν συμπίπτουν κατ’ ανάγκην με τους αντίστοιχους όρους μετά την εμφάνιση των εθνικών κρατών στα Βαλκάνια. **Ο Ρήγας Φεραίος στον "Θούριο" δεν φαντασιώνεται ανύπαρκτες ομάδες, αλλά κάνει αναφορές σε συγκεκριμένες, υπαρκτές, εθνοτικές ταυτότητες.**

Η άποψη ότι οι Μουσουλμάνοι Τσάμηδες της Θεσπρωτίας δεν είχαν πριν από το 1913 εθνοτική υπαγωγή (ταυτότητα) διότι δεν είχε ακόμη προκύψει το αλβανικό κράτος, το οποίο υποτίθεται ότι δημιουργεί την εθνική ταυτότητα με τους μηχανισμούς του, είναι προβληματική.

Είναι άλλο πράγμα η σχέση του ατόμου με το έθνος, και διαφορετικό η σχέση του με την πολιτική κοινότητα (κράτος) που δημιουργείται στο όνομα αυτού του έθνους. Επομένως ήταν δυνατή η ταύτιση Μουσουλμάνων Τσάμηδων της Θεσπρωτίας με το αλβανικό έθνος πριν από το 1913.

Το ερώτημα είναι ποιοι από αυτούς – διότι την ίδια εποχή κατοικούν και εκτός Θεσπρωτίας, και συγκεκριμένα βορειότερα της Κονίσπολης, επίσης Μουσουλμάνοι Τσάμηδες – πότε και για ποιο λόγο δηλώνουν ότι δεν είναι ούτε Έλληνες, ούτε Τούρκοι, αλλά Αλβανοί».

Πόσος ήταν ο αριθμός των Τσάμηδων σε σύνολο πληθυσμού;

«Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία του 1923, υπάρχουν στη Θεσπρωτία γύρω στους 20.000 Μουσουλμάνοι Τσάμηδες, ενώ η απογραφή του 1940, έτσι όπως τη γνωρίζουμε από την υπηρεσιακή έκθεση του Ευστράτιου Ζάκκα το 1948, τους υπολογίζει στις 16.661».

Προϋπάρχει ανθελληνική δράση, πριν από το ΄40; Υπήρχε σχέση των Τσάμηδων με την Αυστρία και υποκίνηση για ανθελληνική δράση κατά τους Βαλκανικούς Πολέμους 1912 – 1913;

«Δίκτυα αλβανικής προπαγάνδας μεταξύ των Μουσουλμάνων Τσάμηδων της Θεσπρωτίας υπάρχουν ήδη μετά την απελευθέρωση της Ηπείρου, τα οποία διευρύνονται και δραστηριοποιούνται εντονότερα μετά το 1923 και μέσα στη δεκαετία του ’30.

Είναι γνωστό ότι κατά την απελευθέρωση της Θεσπρωτίας στο πλαίσιο των Βαλκανικών Πολέμων οι Μουσουλμάνοι Τσάμηδες πολέμησαν στο πλευρό του τουρκικού στρατού, επομένως η απελευθέρωση της περιοχής δεν ήταν επιθυμητό και ευτυχές γεγονός από τη δική τους σκοπιά.

Οι ex post facto δηλώσεις και τα υπομνήματα περί του αντιθέτου δεν αναιρούν το γεγονός αυτό και πρέπει να λογιστούν ως στρατηγικές αμυντικής προσαρμογής στη νέα, ανεπιθύμητη αλλά υποχρεωτική, πραγματικότητα.

Η ελπίδα, όμως, ότι η νέα αυτή πραγματικότητα, το Ρωμαίικο, θα είναι προσωρινή, παρέμεινε, μαζί με τα δίκτυα που την συντηρούσαν. Σε ένα πολυσέλιδο υπόμνημα που υποβάλλεται από το Συμβούλιο Αλβανικής Διοίκησης της Τσαμουριάς (KSILI) το 1943 προς τη γερμανική Βέρμαχτ, αυτό φαίνεται πολύ καθαρά».

«Η βία δεν εκδηλώνεται ούτε για να ικανοποιηθεί το μίσος, ούτε για να συσσωρευτούν περιουσιακά στοιχεία. Εκδηλώνεται για να αφανιστεί ή να απομακρυνθεί ο χριστιανικός πληθυσμός της περιοχής, ώστε να διευκολυνθεί η απόσπασή της από την Ελλάδα. Άλλωστε η φράση που έχει μείνει στις μνήμες των κατοίκων της Θεσπρωτίας εκείνης της περιόδου ως νομιμοποιητική βάση για την τσάμικη βία εκ μέρους των δραστών είναι η φράση "χάλασε το Ρωμαίικο"».

Του ζητάμε να μας μιλήσει για τη **Συνθήκη της Λωζάνης,** η οποία ήρθε και πάλι στο προσκήνιο και την έμαθαν όσοι δεν την ήξεραν ή την είχαν ξεχάσει, με τις προκλητικές δηλώσεις του Τούρκου προέδρου Ρ.Τ. Ερντογάν και πως επηρέασε τον πληθυσμό στην περιοχή, όπως και γιατί οι Τσάμηδες δεν έφυγαν με την ανταλλαγή πληθυσμών που είχε συμφωνηθεί.

Με τη συμφωνία των Αθηνών το 1913, μας λέει, οι Μουσουλμάνοι της Θεσπρωτίας είχαν τη δυνατότητα να επιλέξουν είτε την οθωμανική, είτε την ελληνική υπηκοότητα. Σε περίπτωση που επέλεγαν την πρώτη, ήταν υποχρεωμένοι να αναχωρήσουν για την Τουρκία μέσα σε κάποιο χρονικό διάστημα. Η εφαρμογή όμως της διάταξης αυτής, συνεχίζει, υπήρξε προβληματική.

«Μια όχι και τόσο μικρή ομάδα Μουσουλμάνων ενώ είχε επιλέξει την οθωμανική υπηκοότητα δεν αναχώρησε ποτέ για την Τουρκία ή αναχώρησε και επέστρεψε ξανά στην περιοχή. Από τα διοικητικά έγγραφα της εποχής προκύπτει ότι τα ίδια πρόσωπα άλλοτε επικαλούνται την οθωμανική υπηκοότητα, άλλοτε την ελληνική υπηκοότητα, χωρίς αναφορά σε αλβανική καταγωγή, και άλλοτε την ελληνική υπηκοότητα αλλά με αναφορά σε μειονοτική ιδιότητα, ανάλογα με το τι επιβάλλει η περίσταση.

Ένα μεγάλο ποσοστό Μουσουλμάνων Τσάμηδων – πάνω από το 50% - είχαν πάρει μετά το 1924 την απόφαση να αναχωρήσουν για τη Μικρά Ασία, δηλώνοντας τουρκική καταγωγή.

Ενώ η ελληνική πλευρά ενθάρρυνε αυτή την προοπτική, τόσο η Μικτή Επιτροπή του Συμβουλίου της Κοινωνίας των Εθνών, όσο και οι δύο άλλες ενδιαφερόμενες χώρες (Τουρκία και Αλβανία) εξέφρασαν ισχυρές αντιρρήσεις και αντιστάσεις στην υλοποίηση αυτής της συμφωνίας ζητώντας να εξαιρεθούν ουσιαστικά όλοι οι Μουσουλμάνοι της Θεσπρωτίας από την ανταλλαγή.

Την ίδια στιγμή η ελληνική πολιτική απέναντι στο θέμα αυτό σημαδεύεται από παλινωδίες και παλινδρομήσεις, π.χ. με την ανατροπή μιας συμφωνίας που είχε ήδη δρομολογηθεί για τη μετακίνηση προς την Τουρκία ενός αριθμού Μουσουλμάνων της περιοχής εκ μέρους του στρατηγού

Πάγκαλου. Τελικά η Ελλάδα συγκατατέθηκε το 1928 με την εξαίρεση του συνόλου του μουσουλμανικού πληθυσμού της Θεσπρωτίας από την ανταλλαγή».

Τον ρωτούμε για τον ρόλο της Ιταλίας και πώς αυτή χρησιμοποίησε τους Τσάμηδες για την εισβολή το ’40;

«Από τη σκοπιά της φασιστικής Ιταλίας η Αλβανία είναι ζωτικός χώρος, ενώ η μειονότητα των Τσάμηδων χρήσιμο εργαλείο στην επίθεση κατά της Ελλάδας.

Δεν είναι τυχαίο ότι το μέτωπο του Καλαμά (νότιο μέτωπο) δεν άντεξε την ιταλική επίθεση και οι ιταλικές μονάδες, υποβοηθούμενες από σχηματισμούς ατάκτων Τσάμηδων που τον Οκτώβριο του 1940 εισβάλλουν από κοινού με τις ιταλικές δυνάμεις από το αλβανικό έδαφος στη Θεσπρωτία, διεισδύουν σε όλη την περιοχή μέχρι την Πρέβεζα, για να υποχωρήσουν μετά από λίγες εβδομάδες εξ αιτίας της αρνητικής για εκείνους τροπής που πήραν τα πράγματα στην Πίνδο.

Μέσα στις λίγες αυτές εβδομάδες φάνηκαν καθαρά οι διαθέσεις αλλά και οι πρακτικές των Μουσουλμάνων Τσάμηδων, οι οποίες θα επαναληφθούν από τον Απρίλιο του επομένου έτους. Είναι ενδεικτικά όσα αναφέρει για το θέμα αυτό στις αρχές του 1948 σε υπηρεσιακή έκθεση ο μοίραρχος Ευστράτιος Ζάκκας:

> “Ευθύς ως μας επετέθησαν οι Ιταλοί την 28ην Οκτωβρίου 1940 [οι Τσάμηδες] ελησμόνησαν αμέσως το ευτυχές γεγονός του 1912-1913 και εθεώρησαν ευτυχέστερον το γεγονός του 1940. Ηκολούθησαν με αλαλαγμούς αγρίας χαράς τους προελάσαντας κατά τας πρώτας ημέρας εντός του Θεσπρωτικού εδάφους Ιταλούς, εδήωσαν και κατέκαυσαν χωρία καθ’ ολοκληρίαν, ελήστευσαν και εφόνευσαν έλληνας.
>
> Μετά δε την εκδίωξιν των Ιταλών υπό του Ελληνικού Στρατού εκ του εδάφους μας και την καταδίωξίν των εις την Βόρειον Ήπειρον, εξηκολούθησαν να εργάζωνται ως πράκτορες της Ιταλοαλβανικής κατασκοπείας, συνεχίζοντες το υπό του πολέμου κατασκοπευτικόν έργον των και πληρωμένοι με Ιταλικάς λιρέττας και ως οδηγοί των Ιταλών.
>
> Και μετά την επίθεσιν και της Γερμανίας και την υποταγήν της Ελλάδος, άπαντες οι Τσάμηδες, συν ταις γυναξί και τοις τέκνοις αυτών, επιδόθησαν εις απηνή και οργιώδη δίωξιν των Ελλήνων Χριστιανών της Θεσπρωτίας. Έσφαξαν, εδολοφόνησαν, εβασάνισαν, κατέδωσαν εις τον κατακτητήν, κατεσυκοφάντησαν, εφυλάκισαν χιλιάδας Ελλήνων.
>
> Εβίασαν εκατοντάδας Ελληνίδων. Διήρπασαν τα πάντα, γεννήματα, γεωργικά εργαλεία και προϊόντα, ζώα, κοσμήματα, έπιπλα, σκεύη, χρήματα, ρουχισμόν. Ήρπασαν κτήματα και κατέκαυσαν ολόκληρα χωρία. Των εγκλημάτων των τούτων θα γίνει λεπτομερήν περιγραφή κατωτέρω”».

Θύτες ή θύματα; Τον ρωτάμε καθώς η προσέγγιση διαμορφώνεται ανάλογα με το ποιος γράφει την Ιστορία. Κάποιοι κάνουν λόγο για μια καταπιεσμένη μειονότητα η οποία αναγκάστηκε να συμμαχήσει με τον εχθρό.

Για παράδειγμα λέγεται ότι κινδύνεψαν κατά τη φοβερή ανταλλαγή πληθυσμών μεταξύ Ελλάδας – Τουρκίας να εξοριστούν στη Μικρά Ασία και γλίτωσαν με παρέμβαση της Κοινωνίας των Εθνών, άλλοι λένε ότι υπέστησαν έναν τρομερό και ψυχολογικό και όχι μόνο, πόλεμο που τους οδήγησε σε αναγκαστική πώληση ή και σε λεηλασίες των περιουσιών τους, ενώ πολλοί αυτοεξορίστηκαν στην Αλβανία «κουβαλώντας έκτοτε τα αισθήματα του εκπατρισμένου».

Υπάρχουν και αναφορές στο νόμο του Μεταξά ο οποίος προέβλεπε την υποχρεωτική απαλλοτρίωση των περιουσιών τους. Που βρίσκεται η αλήθεια σε όλα αυτά;

«Κατ' αρχήν να διευκρινίσουμε ότι το ζήτημα για το ρόλο των Μουσουλμάνων Τσάμηδων στην κατεχόμενη Ήπειρο δεν το επαναφέρουν κάποιοι Έλληνες εθνικιστές, αλλά η ίδια η επίσημη Αλβανία μέσα από διάφορες δραστηριότητες, αποφάσεις και εκπαιδευτικές πρακτικές εδώ και δεκαπέντε χρόνια.

Για το αν η μειονότητα αυτή ήταν κατατρεγμένη και δεινοπαθούσε μέσα στο ελληνικό κράτος μετά το 1913, υπάρχει το 1928 η απόφαση του Συμβουλίου της Κοινωνίας των Εθνών η οποία ασχολήθηκε με τέσσερις συναφείς καταγγελίες και τις απέρριψε.

Την απαίτηση της Αλβανίας να αποζημιωθούν οι Αλβανοί υπήκοοι, ιδιοκτήτες γης που απαλλοτριώθηκε στην Ελλάδα, με μεγαλύτερο τίμημα από ό,τι οι γηγενείς κτηματίες, απέρριψε η Ελλάδα για λόγους ισονομίας και επειδή δεν δεσμευόταν από κάποια διεθνή ή διακρατική συνθήκη για ευνοϊκή διακριτική μεταχείριση υπέρ των Αλβανών γαιοκτημόνων.

Σε ό,τι αφορά την εκποίηση περιουσίας εκ μέρους Μουσουλμάνων της Θεσπρωτίας που με δική τους βούληση είχαν αποφασίσει να μεταναστεύσουν στην Τουρκία μετά το 1923 θεωρώντας ότι έχουν τουρκική καταγωγή, πρέπει να ειπωθεί ότι δεν ήταν η Ελλάδα που εμπόδισε αυτή τη μετακίνηση,

αλλά δύο άλλες χώρες: η Τουρκία και η Αλβανία.

Ακόμη και όταν τα άτομα αυτά είχαν ήδη απομακρυνθεί από τα χωριά τους και περίμεναν στα θεσπρωτικά παράλια να επιβιβαστούν στα πλοία, ασκήθηκε διεθνής πίεση στην Ελλάδα να ακυρώσει το ταξίδι.

Είναι προφανές ότι η Αλβανία χρειαζόταν τη μειονότητα στη Θεσπρωτία όχι μόνον ως αντίβαρο για τους Βορειοηπειρώτες, αλλά και για να παίξει τα δικά της πολιτικά παιχνίδια στην περιοχή» μας απαντά.

Ωστόσο στην επίμονη ερώτησή μας για μια από τις **επικρατούσες απόψεις που θέλουν τους Τσάμηδες να συμμαχούν με τις δυνάμεις Κατοχής από ανάγκη εξαιτίας των επιθέσεων που εξαπέλυσε εναντίον τους ο ΕΔΕΣ**, εν αντιθέσει με τον ρόλο που έπαιξε ο ΕΛΑΣ μας λέει:

«Γνωρίζω τη θέση αυτή. Δεν μπορώ όμως να γνωρίζω αν η απολογητική του μειονοτικού εθνικοσοσιαλισμού στη Θεσπρωτία είναι προϊόν πλάνης ή θράσους. Ούτε το 1941, ούτε το 1942, αλλά ούτε μέχρι τα μέσα του 1943 κινδύνευαν οι Μουσουλμάνοι Τσάμηδες από τις ομάδες του Ζέρβα, διότι απλά αυτές είτε δεν υπήρχαν, είτε ήταν τόσο ολιγάριθμες που δεν συνιστούσαν πραγματική απειλή.

Πέραν τούτου, αν ο Ζέρβας προκάλεσε τη συνεργασία αυτή, τότε πώς δικαιολογείται η σύμπραξη των Μουσουλμάνων Τσάμηδων με τις κατοχικές δυνάμεις σε περιοχές όπως τα Φιλιατοχώρια, όπου δρούσε αποκλειστικά το ΕΑΜ και ο ΕΛΑΣ; Πώς εξηγούνται τα δεκάδες θύματα στα χωριά αυτά; Συμμάχησαν και εκεί οι Μουσουλμάνοι με τους κατακτητές φοβούμενοι την πίεση του ΕΛΑΣ; Πρόκειται για αστείο επιχείρημα».

Επιμένω. Που που βρίσκεται ο μύθος και που η αλήθεια. **Μιλάτε για βία, πρόκειται για «αντανακλαστική» ή «πρωτοβουλιακή» βία; Ποιος είναι ο πυρήνας αυτής της βίας;**

«Η βία που ασκείται από τα όργανα της αλβανικής διοίκησης στη Θεσπρωτία κατά τη διάρκεια της Κατοχής εμπεριέχει ασφαλώς εθνοτική, πολιτισμική και θρησκευτική διάσταση. Όμως δεν εκδηλώνεται εξ αιτίας αυτών των διαφορών.

Ο κεντρικός της πυρήνας είναι πολιτικός και αφορά το σχέδιο προσάρτησης της περιοχής στη Μεγάλη Αλβανία, έτσι όπως την είχε υποσχεθεί στην Αλβανία πρώτα ο Μουσολίνι και αργότερα ο Χίτλερ.

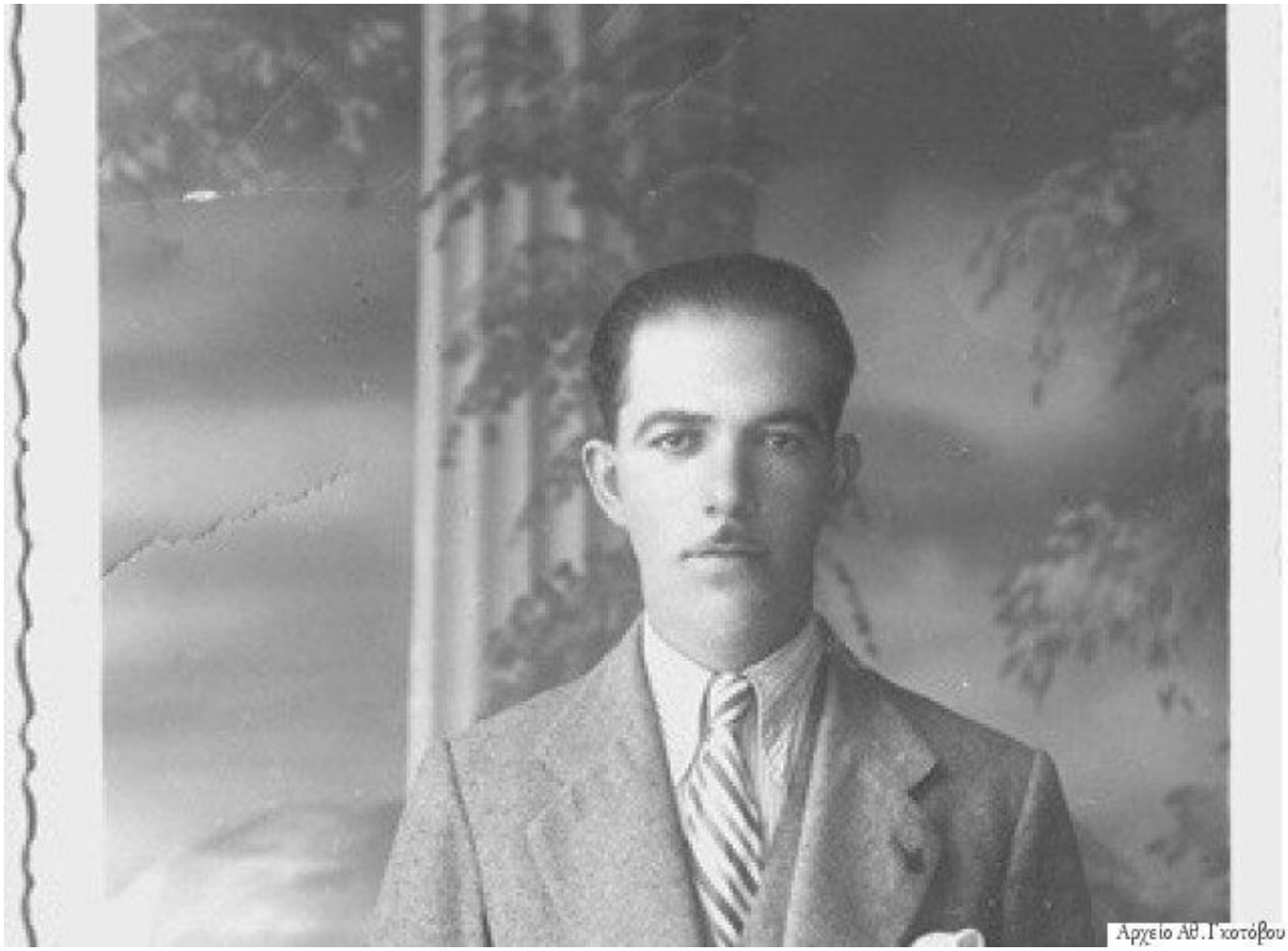
Το μίσος και ο φανατισμός υπάρχουν, τα οφέλη από τη λεηλασία περιουσιών των Χριστιανών κατοίκων υπάρχουν, αλλά η βία δεν εκδηλώνεται ούτε για να ικανοποιηθεί το μίσος, ούτε για να συσσωρευτούν περιουσιακά στοιχεία.

Εκδηλώνεται για να αφανιστεί ή να απομακρυνθεί ο χριστιανικός πληθυσμός της περιοχής, ώστε να διευκολυνθεί η απόσπασή της από την Ελλάδα. Άλλωστε η φράση που έχει μείνει στις μνήμες των κατοίκων της Θεσπρωτίας εκείνης της περιόδου ως νομιμοποιητική βάση για την τσάμικη βία εκ μέρους των δραστών είναι η φράση "**χάλασε το Ρωμαίικο**"».

Στο βιβλίο σας για τους «Τσάμηδες» μιλάτε για ένα ακραίο συντηρητικό ισλάμ, μπορείτε να εξηγήσετε;

«Πρόκειται για ένα Ισλάμ με υπερσυντηρητικές απόψεις για μια σειρά από ζητήματα, με πιο σημαντικά αυτό της θέσης της γυναίκας στην οικογένεια και την κοινωνία και αυτό της εκπαίδευσης.

Η αντίσταση σημαντικού τμήματος του πληθυσμού αυτού στην προσπάθεια της ελληνικής πολιτείας για εκσυγχρονισμό και κοινωνικο-πολιτισμική ένταξη μέσω της εκπαίδευσης και της διοίκησης μετά το 1913 ενισχύεται και νομιμοποιείται από αυτό το ακραία συντηρητικό Ισλάμ».

Οι Ιταλοί εισβάλουν στην Ελλάδα. Ποια είναι η ηγεσία, οι πρωταγωνιστές της μουσουλμανικής μειονότητας στη Θεσπρωτία. Πώς αλλάζει η καθημερινότητα του ελληνικού στοιχείου. Μιλάτε για συνεχή τρομοκρατία και για εθνοκάθαρση εναντίον των χριστιανικών πληθυσμών.

«Οι πρωταγωνιστές της τσάμικης βίας στη Θεσπρωτία είναι ο Νουρί Ντίνο, ο αδελφός του Μαζάρ Ντίνο και ο ανεψιός των Ρετζέπ Ντίνο. Πέρα από αυτούς, όμως, υπάρχουν και δρουν στο ίδιο πλαίσιο όλα τα μέλη του Αλβανικού Συμβουλίου (KSILI), δηλαδή του πολιτικού οργάνου της αλβανικής διοίκησης, ο αρχηγός της Τζανταρμερίας, Αβδουλά Αχμέτ και μια σειρά από προπαγανδιστές και πληροφοριοδότες που ενεργοποιούνται κυρίως στους Φιλιάτες, την Ηγουμενίτσα, την Παραμυθιά, τα Ιωάννινα και την Κέρκυρα.

Με την έλευση των ιταλικών κατοχικών δυνάμεων στην περιοχή της Θεσπρωτίας μετά τον Απρίλιο του 1941, η καθημερινή ζωή του χριστιανικού πληθυσμού της Θεσπρωτίας ανατρέπεται.

Τίποτε δεν είναι πλέον δεδομένο σε σχέση με την περιουσία και τη ζωή των χριστιανών κατοίκων.

Μια γλαφυρή περιγραφή της τρομοκρατίας που ασκείται προκειμένου να απομακρυνθεί ο χριστιανικός πληθυσμός από την περιοχή δίνει ο Ευστράτιος Ζάκκας στην μνημονευθείσα υπηρεσιακή έκθεση μιλώντας για έναν από τους κύριους οργανωτές αυτής της εκστρατείας, τον Γιασίν Σαντίκ:

> “Ούτος [ο Γιασίν Σαντίκ] επανήλθεν, ως αναφέραμεν ανωτέρω, μετά την είσοδον του Ιταλικού στρατού εις την Θεσπρωτίαν και ως εις των επί κεφαλής των εξωπλισμένων μουσουλμάνων της Τσαμουργιάς διέπραξε φρικώδη εγκλήματα κατά του Ελληνικού χριστιανικού στοιχείου.
>
> Περιήρχετο μετά των υπ’ αυτόν τα χριστιανικά χωρία του Νομού, έσφαζεν, επυρπόλει, συνελάμβανε και εφυλάκιζε χριστιανούς, έδερε και εβασάνιζεν αυτούς, ελεηλάτει τας περιουσίας αυτών και ενέσπειρε παντού τον τρόμον, τον φόβον και τον όλεθρον.
>
> Αυτός διωργάνωσε το εκτελεστικόν των χριστιανών τμήμα εκ μουσουλμάνων τσάμηδων της Θεσπρωτίας, και ανελάμβανε τας εκτελέσεις των συλλαμβανομένων χριστιανών, συμπαραλαβών μεταξύ των εκτελεστών μελών του τμήματος τούτου πολλούς αιμοσταγείς εγκληματίας τσάμηδες, μεταξύ των οποίων τον δραπέτην εκ των φυλακών γνωστόν εγκληματίαν Λιούτε Κάνε εκ Κουρτεσίου, τον Τζεμάλ Μούρτον εκ Μαζαρακιάς δις έχοντα καταδικασθή εις θάνατον και τον Νταλιάν Μουρτεζάν Φερχάμ εκ Βραχωνά – Ηγουμενίτσης, γνωστόν λαθρέμπορον, έχοντα καταδικασθή πλειστάκις δια λαθρεμπορίαν και παράνομον οπλοφορίαν”».

Ο αδελφός του Νούρι Ντίνο, ο Μαζάρ

Τι γίνεται όταν έρχονται οι Γερμανοί το ’43. Μιλήστε μου για τη διαβόητη μεραρχία Εντελβάις και τη συνεργασία των επικεφαλής της με τον Νούρι Ντίνο. Την εκτέλεση των 49.

«Οι γερμανικές κατοχικές δυνάμεις έρχονται στη Θεσπρωτία περί τα μέσα Ιουλίου του 1943 προερχόμενες από τον Καύκασο, όπου επιχειρούσαν εναντίον των σοβιετικών δυνάμεων, με ενδιάμεσο σταθμό το Μαυροβούνιο στα πλαίσια εκκαθαριστικών επιχειρήσεων εναντίον των ανταρτών του Τίτο. Αντικειμενική τους αποστολή είναι η απόκρουση ενδεχόμενης συμμαχικής απόβασης στα παράλια του Ιονίου.

Το 99ο Σύνταγμα της Μεραρχίας Έντελβαϊς με επικεφαλής τον Γιόζεφ Ρέμολντ είναι αυτό που αναλαμβάνει τις εκκαθαριστικές επιχειρήσεις στη Θεσπρωτία, έχοντας εξασφαλίσει τη στήριξη σε όλα τα επίπεδα – διοίκηση, αστυνομία, τμήματα επιστράτων – εκ μέρους του Νουρί Ντίνο, ο οποίος είναι και ο ουσιαστικός διοικητής της Θεσπρωτίας, παρότι οι πέραν της Ηπείρου γερμανικές αρχές διστάζουν να καταστήσουν επίσημη αυτή την ιδιότητα.

Η εκτέλεση των 49 προκρίτων της Παραμυθιάς δεν είναι ένα συνηθισμένο επεισόδιο γερμανικών αντιποίνων, αλλά έχει βάθος. Εκτός του ότι μεγάλο τμήμα των 49 συλλαμβάνεται δύο φορές – μία στις 15.8.1943 και μία δεύτερη στις 27.9.1943 – με τσάμικη συμμετοχή και προτροπή, υπάρχουν ενδείξεις μέσα από τα γερμανικά αρχεία ότι πίσω από τη συμπλοκή του ανιχνευτικού αποσπάσματος με τους αντάρτες του Ζέρβα λίγα χιλιόμετρα βορείως της Παραμυθιάς, όπου χάνουν τη ζωή τους έξι Γερμανοί στρατιώτες, υπήρξε μεθόδευση».

Ο επικεφαλής της 1ης Ορεινής Μεραρχίας «Εντελβάις», ο στρατηγός Walter Von Stettner

Συνολικά ο αριθμός των Ελλήνων χριστιανών που έχασαν τη ζωή τους από τη δράση των τσάμηδων;

«Ακόμη μέχρι σήμερα δεν γνωρίζουμε επακριβώς τον αριθμό αυτόν, διότι όλες οι εκθέσεις που έχουν συνταχθεί σε μεταγενέστερο χρόνο πάσχουν από πλευράς πληρότητας. Η μόνη έκθεση που περιλαμβάνει όχι μόνο τον αριθμό, αλλά και τα ονόματα των θυμάτων, τον τόπο και τον χρόνο της εκτέλεσης, καθώς και άλλα στοιχεία, όπως επάγγελμα και ηλικία του θύματος, είναι η έκθεση του μοίραρχου Ευστράτιου Ζάκκα, τέλη του 1947 αρχές του 1948.

Η έκθεση αυτή καταγράφει 525 θύματα, αλλά ο πραγματικός αριθμός τους είναι μεγαλύτερος, καθώς έχουν εντοπιστεί πρόσθετα ονόματα δολοφονημένων Χριστιανών στη Θεσπρωτία που δεν περιλαμβάνονται σε αυτήν την έκθεση.

Οι αναφορές των γερμανικών μονάδων που δρουν στη Θεσπρωτία δίνουν, επίσης, μεγαλύτερο αριθμό θυμάτων από αυτόν που προκύπτει από τις ελληνικές υπηρεσιακές εκθέσεις. Δεδομένου, μάλιστα, ότι οι ελληνικοί μηχανισμοί αποτύπωσης των συμβάντων από μια στιγμή και μετά είχαν διαλυθεί στην περιοχή αυτή, οι γερμανικές εκθέσεις είναι οι μόνες που αποτυπώνουν – για τους δικούς τους λόγους – την εγκληματική δραστηριότητα.

Αν λάβει κανείς υπόψη ότι δεν υπάρχει γερμανική στρατιωτική δράση στη Θεσπρωτία χωρίς τη συμβολή ένοπλων ομάδων Μουσουλμάνων Τσάμηδων, καθίσταται σαφές ότι όπου οι "εθελοντές" πολιτοφύλακες της αλβανικής διοίκησης δεν είναι φυσικοί αυτουργοί, είναι οπωσδήποτε συνεργοί στα εγκλήματα αυτά. Ίσως μια μελλοντική έρευνα ρίξει περισσότερο φως πάνω στο θέμα αυτό».

Ο πόλεμος τελειώνει. Σε τι κατάσταση βρίσκεται ο χριστιανικός πληθυσμός. Τι συμβαίνει με

τους Τσάμηδες, καθώς εκείνοι στους οποίους είχαν ποντάρει βρέθηκαν στην πλευρά του ηττημένου. Επίσης, εκείνη τη χρονική στιγμή τι ρόλο έπαιξε ο ΕΔΕΣ και ποια η στάση του Χότζα;

«Ο στρατηγός Ν. Ζέρβας, ηγέτης της αντιστασιακής οργάνωσης του ΕΔΕΣ στην Ήπειρο, είναι ο άνθρωπος που διέλυσε την αλβανική διοίκηση στη Θεσπρωτία και στα τρία επίπεδα: το πολιτικό, το αστυνομικό και το στρατιωτικό. Με αυτήν την έννοια ο Ζέρβας δεν έκανε τίποτε διαφορετικό από εκείνο που πραγματοποίησε ο κόκκινος στρατός στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης και οι παρτιζάνοι του Τίτο στις γερμανόφωνες περιοχές της Γιουγκοσλαβίας.

Όπως στη Θεσπρωτία, έτσι και στα μέρη αυτά οι γερμανικές και φιλογερμανικές μειονότητες παγιδεύτηκαν από τις ηγεσίες τους, τις ακολούθησαν προθύμως και έγιναν για ένα διάστημα χρήσιμα εργαλεία του εθνικοσοσιαλισμού, αψηφώντας τους κινδύνους που έκρυβε όχι μόνον για τρίτους, αλλά και για αυτούς τους ίδιους η ευθυγράμμιση με το πρόταγμα του εθνικοσοσιαλισμού.

Άλλωστε ο Ν. Ζέρβας προχώρησε στα στρατιωτική επιχείρηση για την εκκαθάριση της Θεσπρωτίας από τους μηχανισμούς της αλβανικής διοίκησης όχι με ατομική του πρωτοβουλία, αλλά σε συναντίληψη με τον συμμαχικό παράγοντα.

Το καλοκαίρι του 1944 ο ΕΔΕΣ δεν εκπροσωπεί το ελληνικό κράτος, δεν παίρνει εντολές από τον κατοχικό Έλληνα πρωθυπουργό. Εκπροσωπεί τους συμμάχους και αποτελεί παράγοντα της ελληνικής αντιφασιστικής αντίστασης.

Αν οι σκοπιμότητες του πρώιμου εμφυλίου το 1944 και του κανονικού εμφυλίου αργότερα δεν επέτρεπαν τότε στην ελληνική Αριστερά να αναγνωρίσει ότι ο ρόλος του Ζέρβα στη Θεσπρωτία δεν διέφερε από τον αντίστοιχο του κόκκινου στρατού στην Ανατολική Ευρώπη, αυτό δεν σημαίνει ότι εβδομήντα χρόνια μετά δικαιολογείται η αγκύλωση στη γλώσσα και τη σκέψη των καθοδηγητικών οργάνων του ΕΑΜ και αργότερα του Δημοκρατικού Στρατού.

Άλλωστε το Μπούλκες της Βοϊβοδίνας (Σερβία) όπου εκπαιδεύτηκαν αρκετά στελέχη του Δημοκρατικού Στρατού πριν έρθουν μετά το 1946 ξανά στην Ήπειρο ως μαχητές του, είχε αδειάσει νωρίτερα από τους εθνοτικά Γερμανούς κατοίκους του όχι με πρωτοβουλία του Ζέρβα, αλλά του βασικού συμμάχου του ΔΣ: του Τίτο».

Υπήρξαν αντίποινα από μέρους της ελληνικής πλευράς;

«Η εκκαθάριση της Θεσπρωτίας από τους ένοπλους θυλάκους της αλβανικής διοίκησης δεν υπήρξε αναίμακτη. Εκτός από τους Μουσουλμάνους που έχασαν τη ζωή τους συμμετέχοντες σε ένοπλες συγκρούσεις με μαχητές των ελληνικών αντιστασιακών τμημάτων ή έχοντας καταδικαστεί εις θάνατον από ανταρτοδικεία, έχασαν επίσης τη ζωή τους και Μουσουλμάνοι πολίτες στην Παραμυθιά, το Καρβουνάρι, την Πάργα και τους Φιλιάτες στην περίοδο Ιούνιος 1944-Σεπτέμβριος 1944.

Στις περιπτώσεις αυτές μιλούμε για αντεκδικήσεις εκ μέρους συγγενών των θυμάτων από τον χριστιανικό πληθυσμό, οι οποίες δεν στόχευαν απαραιτήτως τους ίδιους τους αυτουργούς των εγκλημάτων που είχαν προηγηθεί, αλλά ομοεθνείς τους, χωρίς να εξεταστεί αν και σε ποιο βαθμό είχαν ευθύνη για τα διαπραχθέντα εγκλήματα.

Αυτές οι μορφές “δικαιοσύνης”, όμως, δεν παρατηρήθηκαν μόνον στη Θεσπρωτία με τη φυγή φιλικών απέναντι στον εθνικοσοσιαλισμό μειονοτήτων κατά τη διάρκεια του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου.

Συγκριτικά, μάλιστα, με τα θύματα παρόμοιων αντεκδικήσεων – ουσιαστικά εθνοτικής βίας –

αλλού, όπως λ. χ. στην περίπτωση των Σουδητών της Τσεχίας, η εκκαθάριση της Θεσπρωτίας από τα ένοπλα τμήματα των Μουσουλμάνων Τσάμηδων και η εκκένωση της περιοχής από τους αμάχους δεν υπήρξε ιδιαίτερα αιματηρή και σε καμία περίπτωση δεν συνιστά “γενοκτονία”, όπως διδάσκει στους μαθητές του το αλβανικό εκπαιδευτικό σύστημα».

Για τα εγκλήματα που συντελέστηκαν λογοδότησε κάνεις τόσο από τη γερμανική πλευρά όσο και από τη πλευρά των Τσάμηδων;

«Ο μόνος Γερμανός στρατιωτικός που προσήχθη σε δίκη το 1947 στα πλαίσια των παρεπόμενων δικών της κεντρικής δίκης της Νυρεμβέργης, και συγκεκριμένα στη λεγόμενη "υπόθεση των ομήρων", ήταν ο στρατηγός Λαντς.

Καταδικάστηκε σε 12 χρόνια φυλάκιση το 1948, αλλά ήδη το 1951 ήταν ελεύθερος μετά από χάρη που του απονεμήθηκε από τον αμερικανικό παράγοντα. Ωστόσο η καταδικαστική απόφαση δεν αφορούσε τα διαπραχθέντα εγκλήματα στην Ήπειρο, αλλά τη σφαγή Ιταλών αιχμαλώτων στη Κεφαλονιά και την Κέρκυρα τον Σεπτέμβριο του 1943.

Ο βασικός σύμμαχος των Μουσουλμάνων στη Θεσπρωτία, ο συνταγματάρχης Ορεινών Καταδρομών Γιόζεφ Ρέμολντ, όχι μόνο δεν ενοχλήθηκε από κάποιο γερμανικό δικαστήριο, αλλά μετά τον πόλεμο και την επιστροφή του από τη σοβιετική αιχμαλωσία κατάφερε να γίνει αρχηγός της Άμεσης Δράσης της πόλης του Μονάχου.

Αργότερα είχε την ευκαιρία να ταξιδέψει στην Τουρκία για να συναντήσει στη Μικρά Ασία και την Κωνσταντινούπολή φίλους και συμπολεμιστές από τα παλιά, όπως π.χ. τον Νουρί Ντίνο, και να γράψει βιβλίο με τις ρομαντικές αναμνήσεις του από τα ταξίδια αυτά.

Το Ειδικό Δικαστήριο Δωσιλόγων Ιωαννίνων μετά το 1945 και μέχρι το 1949 δίκασε και καταδίκασε ερήμην 1930 Μουσουλμάνους της Θεσπρωτίας για την εγκληματική τους δράση είτε σε θάνατο, είτε σε ισόβια δεσμά, είτε σε πολυετή φυλάκιση. Λόγω της απουσίας των προσώπων αυτών από την ελληνική επικράτεια, οι ποινές δεν εκτελέστηκαν».

Όμως υπάρχει το αφήγημα ότι όλα αυτά, οι διώξεις, η βία, τα εγκλήματα, έγιναν από μια «κλίκα», αυτή των Ντιναίων, κατά την άποψή σας ισχύει αυτό;

«Ήδη από το 1944 υπάρχει εκ μέρους του ΕΑΜ της Ηπείρου η εκτίμηση ότι μόνον μια κλίκα Μουσουλμάνων υπό την καθοδήγηση της οικογένειας Ντίνο συνεργάστηκε προδοτικά με τον κατακτητή.

Η θεωρία της "κλίκας των Ντιναίων" δεν βρήκε, όμως, ανταπόκριση όχι μόνον στον χριστιανικό πληθυσμό της Θεσπρωτίας, αλλά ούτε και στα ίδια τα στελέχη του ΕΑΜ στη περιοχή, και μάλιστα την εποχή της Εαμικής κυριαρχίας στη Θεσπρωτία μετά την ήττα του Ζέρβα τον Δεκέμβριο του 1944 και την αποχώρηση των δυνάμεών του στην Κέρκυρα.

Παρότι η προσπάθεια του ΕΑΜ Ηπείρου για την απενοχοποίηση του "τσάμικου λαού" μέσω της καταγγελίας της "κλίκας των Ντιναίων" απέτυχε, ακόμη μέχρι σήμερα επαναλαμβάνεται η θεωρία αυτή από συγκεκριμένους συγγραφείς βιβλίων και αρθρογράφους στην Ελλάδα, σαν να είχε παγώσει ο χρόνος στο 1945».

Σήμερα βλέπουμε να επανέρχεται το ζήτημα των Τσάμηδων. Προκαλούν δε έκπληξη οι δηλώσεις αυστριακών κυβερνητικών στελεχών, η αμηχανία της ελληνικής κυβέρνησης, η άγνοια για τα γεγονότα της εποχής από μεγάλη μερίδα του λαού, η προσέγγιση ορισμένων δικών μας διανοούμενων και ιστορικών και η παντελής απουσία των γεγονότων αυτών από τα βιβλία της ιστορίας.

«Εκτιμώ ότι το χειρότερο από αυτά που αναφέρατε είναι η απουσία από τα ελληνικά σχολικά προγράμματα και εγχειρίδια κεφαλαίων που αναφέρονται στην εμπλοκή των Μουσουλμάνων Τσάμηδων της Θεσπρωτίας στους βαλκανικούς πολέμους και στα γεγονότα της Κατοχής.

Οι Έλληνες νέοι δεν μαθαίνουν ποτέ στο σχολείο για το ρόλο αυτής της μειονότητας στις δύο παραπάνω κρίσιμες περιόδους και επομένως δεν είναι από γνωστικής απόψεως προετοιμασμένοι να αξιολογήσουν τους ισχυρισμούς της αλβανικής προπαγάνδας.

Το ίδιο ισχύει και για τις κυρίαρχες εγχώριες αφηγήσεις για το λεγόμενο "Τσάμικο", ιδιαίτερα στον ακαδημαϊκό και δημοσιογραφικό χώρο, οι οποίες για να είμαστε ειλικρινείς δεν διαφέρουν και πολύ από τις αντίστοιχες αλβανικές.

Και ο βασικός λόγος για αυτή την ομοιότητα δεν είναι ότι οι παραγωγοί τους είναι πράκτορες της Αλβανίας στα ελληνικά πανεπιστήμια και γραφεία σύνταξης εφημερίδων, αλλά βρίσκονται αγκυλωμένοι ιδεολογικά στην περίοδο του Εμφυλίου.

Ο χρόνος των πολιτικών κατευνασμού και ανοχής απέναντι σε πολιτικές αθλιότητες λογικά κάποτε πρέπει να τελειώνει. Εκτός αν το πολιτικό προσωπικό της Ελλάδας εκτιμά ότι η χώρα έχει απολέσει την εθνική της κυριαρχία και επομένως δεν έχει άλλη επιλογή παρά να εισπράττει μοιρολατρικά ήττες από όσους αποφασίζουν να διεκδικήσουν κάτι εις βάρος της.

Μπορείτε να μας πείτε τι συμβαίνει αντίστοιχα στο εκπαιδευτικό σύστημα της Αλβανίας και κατά τη γνώμη σας τι πρέπει να κάνει η ελληνική κυβέρνηση;

«**Από το 1990 και μετά παρατηρούμε στην αλβανική εκπαίδευση έναν επικίνδυνο για τη σταθερότητα στην περιοχή, αλλά και για την ίδια την Αλβανία εκτιμώ, θεσμικό αναθεωρητισμό των ιστορικών γεγονότων, και κυρίως εκείνων της περιόδου του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου.**

Τα ίδια τα γεγονότα και η αιτιώδης σχέση τους αντιστρέφονται, άλλα αποσιωπούνται και μερικά επινοούνται. Το παρελθόν «μαγειρεύεται» με τρόπο ώστε να νομιμοποιεί έναν πρωτόγνωρο αλβανικό σωβινισμό και αλυτρωτισμό στρεφόμενο κυρίως εναντίον της Ελλάδας, την ίδια στιγμή που η Ελλάδα ήταν η χώρα που κυριολεκτικά απέτρεψε στις αρχές της δεκαετίας του ’90 μια αναπόφευκτη ανθρωπιστική κρίση στη γειτονική χώρα, υποδεχόμενη πάνω από ένα εκατομμύριο οικονομικούς μετανάστες, δηλαδή ποσοστό μεγαλύτερο από το 10% του πληθυσμού της.

Το γεγονός ότι μεγάλο τμήμα του αλβανικού πολιτικού συστήματος, παρόλα αυτά, μετά από λίγα χρόνια εκδήλωσε και συνεχίζει να εκδηλώνει ακραία επιθετικότητα εναντίον της Ελλάδας όχι μόνο μέσα από τις ρητορικές κορώνες πολιτικών και κυβερνητικών αξιωματούχων, αλλά και μέσα από τα ίδια τα σχολικά προγράμματα και εγχειρίδια, ας αποτελέσει αφορμή για μια επαναξιολόγηση της συνολικής πολιτικής απέναντι στη γειτονική χώρα.

Ο χρόνος των πολιτικών κατευνασμού και ανοχής απέναντι σε πολιτικές αθλιότητες λογικά κάποτε πρέπει να τελειώνει. Εκτός αν το πολιτικό προσωπικό της Ελλάδας εκτιμά ότι η χώρα έχει απολέσει την εθνική της κυριαρχία και επομένως δεν έχει άλλη επιλογή παρά να εισπράττει μοιρολατρικά ήττες από όσους αποφασίζουν να διεκδικήσουν κάτι εις βάρος της.

Δεν αποκλείεται όσοι προβάλλουν αυτές τις διεκδικήσεις να εκτιμούν ότι οι αντιστάσεις εκ μέρους της επίσημης Ελλάδας να είναι από χλιαρές έως ανύπαρκτες. Το αν η Τουρκία, όπως λέγεται, ή κάποια άλλη δύναμη βρίσκεται πίσω από αυτές τις διεκδικήσεις δεν μπορεί να σημαίνει ότι η Ελλάδα πρέπει να μην αντιδρά με πολύ συγκεκριμένο και σαφή τρόπο».

Ο Αθανάσιος Ε. Γκότοβος γεννήθηκε το 1951. Τελείωσε το Ιεροδιδασκαλείο Βελλάς, σπούδασε στη Φιλοσοφική Σχολή του Εθνικού Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών και στο Ελεύθερο Πανεπιστήμιο του Βερολίνου.
Δίδαξε Παιδαγωγικά στο Κεντρικό Ινστιτούτο Επιστήμης της Διδασκαλίας και Ανάπτυξης Προγραμμάτων του Ελεύθερου Πανεπιστημίου του Βερολίνου (1980-1981).

Από το 1981 εργάζεται στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων και σήμερα είναι Καθηγητής στον Τομέα Παιδαγωγικής του Τμήματος Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του ιδίου πανεπιστημίου.

Στο πεδίο ειδίκευσής του ανήκουν οι Θεωρίες του Σχολείου, η Διδακτική της Γλώσσας, οι Θεωρίες Κοινωνικοποίησης και η Διαπολιτισμική Παιδαγωγική. Έχει συγγράψει βιβλία και έχει δημοσιεύσει, σε ελληνικά και διεθνή περιοδικά, άρθρα πάνω στις παραπάνω θεματικές περιοχές.

Από τις Εναλλακτικές Εκδόσεις κυκλοφορεί το βιβλίο του Βιογραφικές προσεγγίσεις στη διδασκαλία της ιστορίας (2013)

Αθανασίου Γκότοβου

Ετερότητα και Σύγκρουση: Ταυτότητες στην κατοχική θεσπρωτία και ο ρόλος της Μουσουλμανικής μειονότητας (pdf)

Πηγή: Πανεπιστημιακή Βιβλιοθήκη Ιωαννίνων